

ОСНОВНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ЗА РОДИТЕЉЕ

ДЕЦЕ КОЈОЈ ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ПОДРШКА У ОБЛАСТИ
ОБРАЗОВАЊА, СОЦИЈАЛНЕ И ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

Министарство просвете
Министарство рада и социјалне политике
Министарство здравља

ОСНОВНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ЗА РОДИТЕЉЕ

деце којој је потребна додатна подршка у
области образовања, социјалне и здравствене заштите

Улога и функционисање интересорне
Комисије за процену додатне образовне,
здравствене и социјалне подршке детету и ученику

Ауторке: Биљана Јањић, Косана Бекер, Наташа Милојевић

ОСНОВНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ЗА РОДИТЕЉЕ

деце којој је потребна додатна подршка у области образовања, социјалне и здравствене заштите

Улога и функционисање интерресорне Комисије за процену додатне образовне, здравствене и социјалне подршке детету и ученику

Ауторке: Биљана Јањић, Косана Бекер, Наташа Милојевић

Издавач:

Министарство просвете
Немањина 22-26, Београд
www.mp.gov.rs

Лектура и коректура
Славица Иветић

Дизајн
Наташа Ковачевић

Тираж
10.000 примерака

ISBN 978-86-7452-042-0

Штампа
Colorgrafx, Београд

ПРОЈЕКАТ
ПРУЖАЊЕ
УНАПРЕЂЕНИХ УСЛУГА
НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ

Штампање ове публикације обезбеђено је у оквиру пројекта „Пружање унапређених услуга на локалном нивоу - DILS” који реализује Министарство просвете, средствима Светске банке/Међународне банке за обнову и развој, IBRD Зајам број 7510 YF.

Драги родитељи и старатељи,

Пред вама је брошура која садржи најважније информације о саставу, начину рада и принципима функционисања Комисије за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке детету. Брошура је скраћена верзија Водича који је намењен родитељима и старатељима детета коме је услед различитих друштвених и животних околности потребна додатна подршка да би успешно и равноправно било укључено у образовање, као и друге сфере живота, да би напредовало и остварило своја права првенствено помоћу функционисања новог механизма - интерресорне Комисије. Водич је објавило Министарство просвете, новембра 2010. године, а у процесу израде консултовано је Министарство рада и социјалне политике и Министарство здравља. Уколико будете заинтересовани за дубље упознавање са овом темом, Водич можете наћи у свакој школи, дому здравља, центру за социјални рад и код координатора интерсекторске Комисије¹.

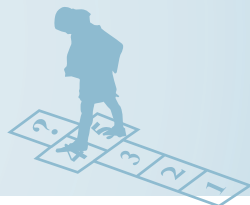
Ова брошура је намењена вама, јер ви имате кључну улогу у остваривању права вашег детета и ваше мишљење мора да буде узето у обзир. Имате право да budete потпуно информисани о свим могућностима и правима који се тичу вашег детета, а информације морају да вам буду доступне и јасне. Такође, веома је важно да знате да имате право да учествујете у свим одлукама које се тичу остваривања права вашег детета.

Основни принципи везани за добробит и права детета

- ✓ Свако дете има право на адекватну и основну здравствену и социјалну заштиту и укључивање у образовни систем без дискриминације.
- ✓ Деца из осетљивих друштвених група имају право на додатну подршку и додатне позитивне мере како би развила своје потенцијале и остварила пуну укљученост у друштво.
- ✓ Дете има право да искаже своје мишљење које мора да буде узето у обзир.
- ✓ Све предузете акције морају да буду у најбољем интересу детета и да допринесу развоју и напредовању у редовном, природном окружењу.

¹ Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику, „Службени гласник“ РС бр. 63/2010.

Развој модерног, инклузивног и демократског друштва подразумева развој разноврсних локалних услуга и обезбеђивање посебних или додатних услуга за децу из друштвено осетљивих група и њихове породице. Све услуге морају да буду доступне корисницима, расположиве у оквиру локалне заједнице, а они који их обезбеђују морају да се руководе стандардима доброг квалитета услуга, њиховој одрживости и континуираном унапређењу. Чињеница је да, у овој фази у нашој земљи, немају све услуге поменуте елементе, а неке нису ни развијене, али ово је модел на којем је неопходно радити у континуитету и у којем сви имамо важну улогу.

Додатна подршка се обезбеђује **деци из осетљивих друштвених група**, односно деци којој је из различитих разлога и околности потребна додатна подршка у образовању, здравственој или социјалној заштити како би постигли пуно друштвено учешће у свим сферама живота и реализовали своја права. То могу да буду деца са сметњама у развоју, инвалидитетом, тешкоћама у учењу или деца из социјално ускраћених или нестимулативних средина, као што су деца из сиромашних породица, деца ромске националности, деца у установама социјалне заштите, деца која у одређеној фази свог развоја могу да буду у посебно осетљивим и тешким ситуацијама.² Нека деца имају само привремену или краткотрајну потребу за додатном подршком услед различитих животних околности и промена. С друге стране, некој деци је потребна дугорочна и континуирана подршка установа система и шире локалне заједнице да би равноправно учествовали у свим аспектима живота.

Веома је значајна подршка свих представника локалне заједнице, а то не подразумева само директну подршку породици и детету већ и развој услуга и редовних система у оквиру локалне заједнице који треба да буду саставни део живота сваког детета. Подршка се односи и на обезбеђивање архитектонске приступачности објектима и околини, обезбеђивање обуке за стручњаке који раде са децом у вртићима, школама, установама социјалне заштите, адаптирање и прилагођавање спортских терена и игралишта тако да буду доступна свој деци.

²На пример, избегла и расељена деца, деца из процеса реадмисије, деца жртве насиља и злоупотребе, деца која пате од хроничних болести или су на дуготрајном болничком/кућном лечењу итд.

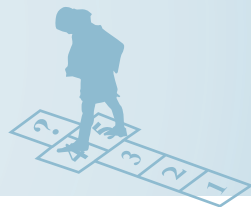

Развој оваквог социјалног модела у пружању подршке деци из осетљивих група подразумева обезбеђивање једнаког приступа свакодневним редовним службама и услугама у оквиру локалне заједнице (редовне здравствене, социјалне и образовне услуге). У исто време, социјални модел обезбеђује и индивидуализоване службе подршке у односу на појединачне потребе детета, као и упућивање на специјализоване службе по потреби.

Важан део подршке породици и детету јесте и развијен **систем информисања**, односно обезбеђивања јасних и доступних информација о могућностима остваривања права, изворима и начинима обезбеђивања подршке, системима и актерима одговорним за развој и укључивање сваког детета. То значи да начин информисања мора да буде прилагођен и јасан сваком родитељу и детету, а установе система су обавезне да обезбеде адекватне и квалитетне начине преношења информација у писаној или усменој форми.

ОБЛИЦИ ДОДАТНЕ ПОДРШКЕ

Додатна подршка обухвата све услуге из области образовања, здравства и социјалне заштите и у складу са важећим законским прописима и треба да омогући пуну друштвену укљученост и напредовање.

Додатна подршка захтева додатна финансијска средства и може да буде непосредна и посредна.

Непосредна додатна подршка која захтева додатна финансијска средства:

- 1** прилагођавање и набавка уџбеника и наставних средстава (на пример, на Брајеовом писму и слично, у зависности од потреба ученика),
- 2** индивидуални образовни план који подразумева прилагођавање стандарда постигнућа из једног или више предмета,
- 3** употреба прилагођених наставних средстава и асистивне технологије (употреба алтернативних начина и средстава комуникације – сличице, цртежи и фотографије, предмети, прилагођен распоред часова, посебан начин обележавања места у учионици, посебан начин обележавања места за материјал за рад, посебан начин обележавања места за одлагање завршених радова и сл., рачунари, прилагођене тастатуре, екрани на додир („тач-скрин“), прилагођени мишеви, посебни софтвери, тајмери и сатови, диктафони и сл.),
- 4** ангажовање педагошког асистента у образовно-васпитном раду, према потреби (током целог дана или само за неке предмете или активности),
- 5** обезбеђивање обуке за ученика за коришћење Брајеовог писма, самостално кретање, коришћење средстава асистивне технологије, знаковног језика или других алтернативних начина комуникације,
- 6** превазилажење језичке баријере, као подршка деци којој матерњи језик није српски,
- 7** ангажовање пратиоца за личну помоћ детету ради лакшег функционисања и комуникације са другима током остваривања васпитно-образовног рада у предшколској установи или образовно-васпитног рада у школи, током целодневне наставе или продуженог боравка, ваннаставних активности, извођења наставе у природи, излета, екскурзија, одмора и слично,

- 8 организовање образовне подршке у случају дужег изостајања из школе због тешких и хроничних болести ради остваривања континуитета у образовању, у виду појачане допунске наставе, индивидуалног рада и ангажовања стручњака са специјализованим знањима,
- 9 васпитање и образовање у посебној развојној групи, као и образовање у школи или одељењу за образовање ученика са сметњама у развоју, а у складу са посебно образложеним мишљењем Комисије, уколико је природа и озбиљност тешкоћа у развоју детета таква да се образовањем у редовној групи, школи или одељењу не могу постићи задовољавајући резултати и поред помоћних средстава и додатних услуга,
- 10 остваривање предшколског програма за рад са децом са сметњама у развоју,
- 11 ангажовање психолога или особе која познаје дете у остваривању здравствене заштите,
- 12 право на услуге здравствене заштите, које нису обухваћене здравственим осигурањем и службе кућног лечења и неге,
- 13 омогућавање бесплатног учешћа у културним, спортским и рекреативним активностима које организује школа.

Посредна додатна подршка која захтева додатна финансијска средства:

- 1 прилагођавање окружења (прилаза и унутрашњег простора установе: постављањем рампе, гелендера, уградњом лифта, прилагођавањем тоалета, прилагођавањем стазе, као помоћи при самосталном кретању за децу оштећеног вида или децу која не виде, постављањем лампе, табле-путоказа, назива на вратима на језику који је у службеној употреби и језику националне мањине, са симболом, мапом простора и сл.),
- 2 обавезно стручно усавршавање васпитача, наставника и стручних сарадника непосредно ангажованих у образовно-васпитном раду, у складу са инклузивним принципима и обука за коришћење средстава асистивне технологије, алтернативних начина комуникације (на пример, за знаковни језик и слично),
- 3 повећање осетљивости путем едукације свих запослених у образовној, здравственој или социјалној установи за начине задовољавања потреба деце из друштвено осетљивих група,

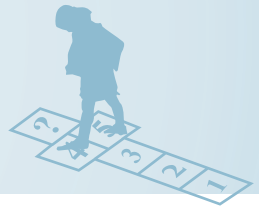

- 4 повећање осетljivости и едукација вршњака и њихових родитеља за прихватање деце којима је услед сметњи у развоју, потешкоћа у учењу, социјалне ускраћености и других разлога потребна додатна подршка,
- 5 саветодавни рад са родитељима или старатељима детета коме је потребна додатна подршка у образовној, здравственој и социјалној установи,
- 6 обезбеђивање подршке образовној, здравственој или социјалној установи ради прилагођавања услова и окружења и набавке средстава за рад са дететом коме је потребна додатна образовна подршка,
- 7 обезбеђивање продуженог боравка у образовној установи, односно дневног боравка у социјалној заштити,
- 8 обезбеђивање превоза од места становања до образовне установе, односно од образовне установе до дневног боравка,
- 9 обезбеђивање исхране у школским кухињама, одеће и обуће, бесплатних уџбеника и прибора за школу, литературе за ученике и наставнике,
- 10 обезбеђивање бесплатне правне помоћи преко надлежних органа јединице локалне самоуправе.

Важно је да знате да ово није коначна листа већ преглед различитих важних видова додатне подршке. У складу са потребама детета могу се сагледавати могућности за пружањем других облика подршке.

УЛОГА КОМИСИЈЕ

Комисија за процену потребе за додатном здравственом, социјалном или образовном подршком бави се сагледавањем препрека у окружењу за дететово укључивање и развој, као и проценом потреба и одређивањем врсте додатне подршке.

Комисија је интересорна, што значи да подразумева заједнички рад и сарадњу представника/ца установа социјалне и здравствене заштите и установа образовног система. По један представник сваког система учествује у раду Комисије. Чланови Комисије, свако из свог домена, предлажу скуп мера и услуга које ће детету бити обезбеђене и заједнички израђују индивидуални план подршке за дете. У овом плану, који је писани документ, биће наведено комплетно функционисање детета и породице, као и све врсте подршке, услуге, програми, активности, специјализоване услуге које морају да буду стављене породици на располагање.

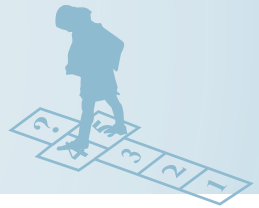
Циљ рада Комисије није одређивање дијагнозе или „категоризација“ детета. Комисија не даје мишљење о томе да ли дете треба да буде уписано у вртић/школу. Комисија заједно са вама ради на препознавању свих препрека за дететову укљученост, проналажењу начина за превазилажење ових препрека и предлаже индивидуални план подршке за дете. Циљ је одредити подршку и створити услове за адекватно и квалитетно укључивање детета у живот заједнице.

Комисију именује општинска, односно градска управа. Две или више општина могу да образују заједничку Комисију.

Информацију о томе којој се Комисији можете обратити за ваше дете, можете да добијете од дететовог изабраног лекара у надлежном дому здравља, али и од представника других локалних установа (локална самоуправа, вртић, школа, центар за социјални рад). Све локалне установе задужене за бригу о детету и породици дужне су да вам обезбеде јасне и доступне информације о начину рада Комисије, поступку процене и неопходној документацији за подношење захтева за процену.

САСТАВ И УЛОГА КОМИСИЈЕ

Комисија има три стална и два повремена члана.

Стални чланови Комисије су:

- ✓ представник система здравствене заштите (педијатар) представник
- ✓ образовно-васпитног система (школски психолог)
- ✓ представник система социјалне заштите (стручни радник на пословима социјалног рада)

Из редова сталних чланова бира се **председник Комисије**, који је задужен за припрему и добро функционисање саме Комисије, као и за обезбеђивање стручних консултација са координатором Комисије.

Када отпочне процена, председник Комисије, између осталог, има задужење и да вам обезбеди информације о поступку процене и подршци која детету може да буде обезбеђена, обезбеди да сваки члан изнесе своје мишљење, али посебно да омогући изношење и уважавање вашег мишљења и мишљења детета, а на крају поступка има задужење и да вам образложи и појасни све аспекте и предлоге подршке наведене у мишљењу Комисије, односно да појасни индивидуални план подршке.

Повремени чланови Комисије одређују се за свако појединачно дете. Повремени члан Комисије може да има веома важну улогу у овом процесу, јер је то особа која има више сазнања о детету, односно раније је већ била упућена на дете или радила са њим и може да обезбеди више конкретних информација о функционисању детета и породице. Ова особа зна препреке и тешкоће с којима се дете суочава у вршњачком окружењу и разним животним ситуацијама и треба да обезбеди бољи увид у свакодневно функционисање како би се унапредио план подршке за дете. То, на пример, може да буде васпитач који ради са дететом у његовој групи у вртићу или дететов учитељ, лекар специјалиста који има добар увид у дететове специфичне здравствене потребе, стручњаци различитог профила који добро познају дете на основу пружања подршке детету и породици и праћења његовог развоја – психолог, педагог, дефектолози различитог профила, социјални радник (водителј случаја), представник установе социјалне заштите у коју је дете смештено и слично. Повремени чланови долазе из различитих система (образовање, социјална и здравствена заштита), а ко ће учествовати у процесу процене зависи од индивидуалних потреба и ситуације детета.

Координатор Комисије је особа која је запослена у локалној самоуправи и која је актом о систематизацији послова задужена за пружање стручне и административно-техничке подршке Комисији.

Координатор прикупља документацију, организује процену, информише родитеље/старатеље и све чланове Комисије о припремама и читавом току процене. Координатор је задужен за администрирање читавог процеса. Он/она је особа која ће вам пружити информације од значаја. **Координатор учествује у раду Комисије, али не и у доношењу одлука о додатној подршци.**

Обавезе координатора су да прикупи документацију и отпочне поступак процене, да са вама обави почетни разговор и информише вас о поступку процене; начину рада Комисије и могућим додатним прегледима и опсервацијама; договори и организује учешће повремених чланова из система образовања, здравствене и социјалне заштите; да вас информише о праву да у процес укључите особу од поверења; да утврди да ли постоји потреба да позивањем преводиоца или обезбеђивања неке друге подршке у процесу процене, односно да обезбеди присуство преводиоца за матерњи језик детета и за знаковни језик; да обезбеди да сви који учествују у процесу процене добију потребну документацију, као и да вам обезбеди информације о давању сагласности на мишљење, односно индивидуални план подршке, као и даље кораке које можете да предузмете.

Родитељи, односно старатељи су активни учесници у процесу процене. Ви обезбеђујете све потребне информације и документацију о детету пре почетка и током процеса процене. Чланови Комисије ће саслушати све што имате да кажете и ваше мишљење ће бити уважено. Имате право да присуствујете сваком сусрету чланова Комисије са вашим дететом осим у ситуацијама кад ваше присуство може да утиче на редован ток и начин дететовог понашања (на пример, када се обавља посматрање у вртићу или у школском одељењу).

Дете има право да самостално, у складу са узрастом и зрелошћу, учествује у поступку и доношењу одлука које га/је се тичу. Дете мора да буде саслушано, а његово мишљење уважено у највећој могућој мери.

Особа од поверења

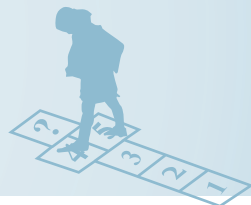
На ваш захтев у рад Комисије може да се укључи особа која добро познаје дете и која може да допринесе квалитетној процени и обезбеђивању додатне подршке. Особа од поверења пружа подршку породици током процеса процене тако што обезбеђује додатне информације и сазнања о дететовом функционисању у различитим животним ситуацијама. То може да буде особа која је радила или ради са дететом (психолог, логопед, физиотерапеут, асистент) или неки члан породице. Ова особа зна дететове јаке и слабе стране, функционисање и добро познаје околности у којима дете и породица живе. Особа од поверења, такође, има увид у потребне подршке и сервисе за дете и даје своје мишљење о томе.

КАКО ПОКРЕНУТИ ПОСТУПАК ПРОЦЕНЕ

КОРАК 1 Подношење захтева за процену

Процена потреба детета за пружањем додатне подршке врши се:

- ✓ на захтев родитеља/старатеља детета
- ✓ на иницијативу образовне, здравствене или установе социјалне заштите, уз сагласност родитеља/старатеља

Уколико образовна, здравствена или установа социјалне заштите покрене поступак процене, стручна служба установе је у обавези да вас обавести о намери покретања поступка. Такође, стручна служба мора да вам пружи све информације о облицима додатне подршке.

- Имате право да тражите све информације за које мислите да су значајне и да ће вам бити од помоћи приликом доношења одлуке о давању сагласности.
- Стручњаци из установе морају да вам дају информације које тражите, на начин који је вама разумљив.
- Такође је важно да знате да нисте у обавези да дате сагласност за покретање поступка, али да установа може о томе да обавести надлежни центар за социјални рад, уколико процени да се таквим поступањем наноси штета детету. Центар за социјални рад има овлашћење да заштити интересе детета, у случају када сматра да родитељи/старатељи поступају у супротности са најбољим интересом детета.
- Уколико сте сагласни са предлогом, биће потребно да дате **писану сагласност** и та ваша изјава ће бити саставни део документације за покретање поступка процене која се доставља интерресорној Комисији.

Уколико школа или друга установа не предложи поступак покретања процене, а ви сматрате да је вашем детету потребна додатна подршка у области образовања, здравствене или социјалне заштите, **имате право да поднесете захтев** за покретање поступка процене.

Захтев за покретање поступка се подноси на **прописаном обрасцу**, који ће бити доступан у свим образовним установама, као и у установама социјалне и здравствене заштите, сервисима локалне самоуправе, као и на интернет страни ресорних министарстава.

КОРАК 2 Послеђивање захтева Комисији

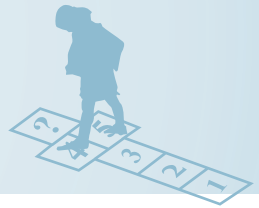
Попуњени захтев се подноси изабраном лекару надлежног дома здравља. Уз захтев је потребно приложити расположиву документацију из које се види да постоји потреба за проценом, а такође је неопходно да се на прописаном обрасцу наведе сва документација која се уз захтев прилаже. Не заборавите да наведете све информације које могу да буду важне за процену вашег детета. Уколико ви подносите захтев, потребно је да наведете разлоге због којих сматрате да је вашем детету потребна додатна подршка. Није неопходно да користите стручну терминологију, довољно је да опишете/објасните разлоге због којих подносите захтев. У рубрици **посебне напомене** можете да назначите неке специфичности, на пример, да ли је вама или детету потребан преводилац за матерњи језик, за знаковни језик или неке друге посебне околности које су вам важне.

Изабрани лекар ће обрадити захтев, допунити га својим личним подацима и другим подацима о детету, па ће га **упутити координатору Комисије**, у року од седам дана од дана када је захтев поднет.

КОРАК 3

Администрирање захтева и заказивање састанка

Координатор Комисије је **дужан да закаже састанак Комисије у року од седам дана** од дана добијања захтева.

Координатор Комисије ће вас по пријему захтева за процену и иницирање поступка процене контактирати и од вас затражити све потребне додатне информације или документацију. У обавези је да вам обезбеди јасне информације о целокупном поступку процене, начину рада Комисије и могућим додатним прегледима и опсервацијама. То значи да ће вас информисати о томе како поступак процене тече, шта ће се све догодити, са ким ћете бити у контакту, шта је сврха и циљ процене, који су рокови и слично. Такође, координатор има обавезу да вас информише о вашем праву да позовете особу од поверења, као и о томе каква је даља процедура по доношењу мишљења Комисије.

Координатор има обавезу да позове и организује учешће повремених чланова, али је важно да ви обезбедите све информације и документацију о детету коју имате на располагању, јер ће то допринети квалитетнијем одабиру повремених чланова Комисије. Уколико је, на пример, детету потребна интензивнија додатна подршка из области здравства и образовања, представници ова два система биће позвани да буду повремени чланови. То су особе које су већ радиле или и даље раде са дететом, имају више сазнања и искуства о дететовим потребама и могућим видовима додатне подршке. Важно је да знате да ваше мишљење по овом питању мора да буде уважено и да треба да буде развијен сараднички однос између вас и чланова комисије.

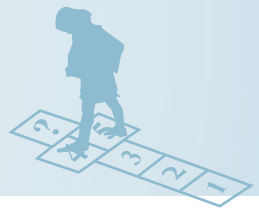
Одржавање иницијалног састанка

Овом састанку присуствују сви чланови комисије и родитељи/старатељи, а по правилу није потребно да дете присуствује. Тада се размењују све расположиве информације о детету и утврђује се да ли нешто од информација недостаје. Након овог састанка, сваки члан Комисије прави оквирни план свог рада и одређује план сусрета са дететом и породицом. Овај прелиминарни план треба да садржи датуме и трајање сусрета, место сусрета и оквирни план рада, односно о чему ће са породицом разговарати и шта ће радити са дететом и родитељима/старатељима.

Координатор Комисије ће вас обавестити о плану спровођења процене, односно датумима, трајању и месту сусрета са сваким чланом Комисије и даљем темпу процене.

КОРАК 4 Отпочињање процена

Процена подразумева прикупљање свих информација о детету и његовом функционисању у свим аспектима живота, разматрање добијених информација и прављење плана који треба да обезбеди додатну подршку детету, односно прављење индивидуалног плана подршке. Кроз процењивање и прикупљање информација, Комисија ће сагледати и анализирати ситуацију, препознати препреке, проблеме, ризике за развој детета, као и потребе и снаге детета и породице. Оваквим разматрањем ситуације, Комисија ће сагледати која врста подршке је потребна, ко ће је обезбедити, када и у ком обиму. Све прикупљене информације су поверљиве и биће познате само вама и члановима Комисије. Све информације и план подршке биће у писаној форми.

Сврха процене је израда плана подршке који ће задовољити потребе вашег детета. Током поступка процене важно је да родитељи/старатељи активно учествују, да се обезбеди подршка и учешће особе од поверења и да се мишљење детета уважава.

Чланови Комисије користе начине процене, терминологију и класификацију која је званично прихваћена у њиховом ресору рада. Сви чланови Комисије користе различите изворе информација, како би дали мишљење са аспекта система који представљају.

Извори информација могу да буду: обављени прегледи, тестирања, подаци добијени посматрањем детета у природним животним ситуацијама (код куће, у вртићу, школи, слободним активностима), различити лекарски и специјалистички налази, извештаји из специјализованих установа, налаз психолога, налаз дефектолога, мишљења стручњака који непосредно раде са дететом (васпитача, учитеља, наставника, музичког педагога, ликовног педагога, спортског тренера, физиотерапеута, логопеда). Извори информација могу да буду мишљења свих оних који могу да допринесу потпуном сагледавању детета у природним животним ситуацијама. Важан извор информација за чланове Комисије биће и разговор са вама. Уколико вам нека постављена питања нису јасна, будите слободни да тражите појашњења, јер што више информација о начину живота ваше породице и о самом детету Комисија буде имала, њено мишљење ће бити потпуније, а план подршке више прилагођен потребама вашег детета и ваше породице. Чланови Комисије међусобно размењују информације током процена.

Сваки члан Комисије ради индивидуалну процену и своје мишљење уноси у прописани образац, у којем наводи место обављања процене, датум и трајање процене, коришћене прегледе, методе, технике и инструменте процене, као и све особе које су присуствовале процени (име и презиме и веза са дететом – то могу да буду родитељи/старатељи, особа од поверења, васпитач/учитељ, представник стручне службе школе, социјални радник или водитељ случаја из центра за социјални рад, лекар специјалиста итд).

Сваки члан Комисије процењује у односу на област којом се бави услове живота детета и опис детета и његово функционисање. На основу података и информација добијених различитим начинима посматрања, сваки члан Комисије ће проценити:

- снаге детета и породице, односно све јаке стране детета чијим сагледавањем ће се доћи до најважнијих ослонаца у изради индивидуалног плана подршке
- препреке и тешкоће с којима се дете и породица сусрећу.

Такође, у овај образац се уписују и **све врсте подршке и права које су дете и породица већ остварили из области здравства, социјалне заштите и образовања**. Уноси се иста врста података и за услуге или подршке које детету и породици обезбеђују различита удружења грађана, приватне установе, појединци.

Од чега се све састоји процена?

Представник система здравствене заштите бележиће и процењивати следеће аспекте дететовог функционисања:

- какво је тренутно здравствено стање детета и на који начин здравствено стање утиче на живот детета и његове свакодневне активности;
- како дете, родитељи, односно старатељи и особа од поверења, виде здравље и утицај здравственог стања на живот детета и његове свакодневне активности;
- како родитељи, односно старатељи препознају и описују препреке и тешкоће с којима се дете и породица суочавају у остваривању права на здравствену заштиту и коришћењу свих услуга у оквиру здравствених услуга;
- колико су редовне услуге (на пример, стоматолошке, физиотерапеутске и др.), прописани лекови, помагала, здравствене интервенције и слично, доступни детету и породици.

Овај члан Комисије ће навести врсте подршке и услуга које је дете већ остварило у оквиру јавних и приватних усанова. На пример, да ли дете користи неке лекове и које, да ли користи неко ортопедско помагало, да ли иде на вежбе/терапије код физиотерапеута, да ли има логопедске третмане, да ли остварује редовне стоматолошке прегледе итд.

Представник образовно-васпитног система бележиће и процењивати следеће аспекте дететовог функционисања:

- да ли дете већ похађа неку васпитну или образовну установу, односно од када је дете у образовању;
- да ли је дете мењало образовно-васпитне установе и зашто;
- у којој се васпитно-образовној установи дете тренутно налази и од када;
- колика је удаљеност школе детета;
- какве су могућности породице да подржи дете и помогне му у процесу образовања, у савладавању градива и другим школским обавезама; какве су могућности породице да детету обезбеди адекватан простор за учење, уџбенике, прибор и опрему за школу и сл.

Представник образовно-васпитног система ће описати ток дететовог образовања, дететово функционисање, учење и комуникацију у оквиру вртића или школе: начин на који дете учи, разуме, комуницира, стечене вештине и знања, активности и садржаји у којима је дете успешно и које воли, успех и постигнућа у школи, самосталност детета у обављању активности, ситуације које узнемиравају дете, однос и комуникација са вршњацима и одраслима, дететово учешће у ваннаставним активностима. Такође, члан Комисије ће бележити просторно-техничке услове вртића или школе, односно да ли је зграда доступна, да ли постоје прилагођени радни материјали (уџбеници, опрема).

Овај члан Комисије ће забележити које подршке и услуге је дете већ остварило, односно да ли му је израђен индивидуални образовни план, да ли је укључен асистент у настави, да ли дете има персоналног асистента и како је обезбеђен, да ли већ постоје неки прилагођени материјали и асистивне технологије које су образовна установа или породица самостално обезбедили.

Представник система социјалне заштите бележиће и процењивати следеће аспекте дететовог функционисања:

- какво је материјално стање породице и на који начин утиче на квалитетан живот и задовољавање основних потреба детета (олакшава или отежава функционисање);
- какви су односи у породици у погледу блискости, припадања и уважавања. Односи у породици се представљају кроз опис и процену породичног функционисања (код детета и друге деце у породици: основна нега, емоционална топлина, стимулација, вођство и границе; лична својства родитеља и чланова шире породице: злостављање у детињству, стабилност породичног окружења, породична историја и функционисање, подршка шире породице);

- да ли је дете у породици безбедно;
- колико је породица у могућности да детету обезбеђује активан друштвени, културни и спортско-рекреативни живот; како дете проводи слободно време, колико и на који начин задовољава културне потребе, да ли се бави спортом;
- какав је положај породице у заједници и ресурси заједнице;
- да ли породица може да обезбеди укључивање детета у образовање и друге сегменте живота заједнице ради остваривања основних потреба детета;
- колико је простор у којем дете живи, односно борави доступан и прилагођен детету;
- каква је физичка доступност услуга за дете и породицу (образовних, здравствених, културних, спортско-рекреативних и др.) – удаљеност од куће, како стиже до вртића, односно школе, здравственог центра или друге установе на чије услуге дете има право (на пример, корисни јавни превоз, такси, родитељи га довозе и сл.);
- да ли приликом долажења и одлажења постоје тешкоће или препреке (на пример, недоступан јавни саобраћај, велики трошкови превоза, радно време родитеља или друге породичне и друштвене околности које отежавају или онемогућавају коришћење услуга из области образовања, здравства, социјалне заштите, друштвеног, културног и спортско-рекреативног живота детета);
- да ли постоје особе у ближем или даљем окружењу детета које могу и желе да учествују у пружању подршке детету и породици и на који начин;
- за потребе остваривања права на финансијску подршку породици са децом и других права из области социјалне заштите наводи се и дететова сметња у развоју.

Уколико дете борави у установи социјалне заштите, представник система социјалне заштите обезбеђује следеће информације:

- од када дете живи ван породице;
- да ли је сачувана веза између детета и његове примарне породице или са неким члановима шире породице;
- да ли постоји могућност успостављања везе детета са примарном породицом или чланом шире породице, ако она није сачувана;
- у којим је све установама било дете и колико дуго;
- од када је дете у установи у којој тренутно борави.

Принципи којима чланови Комисије треба да се руководе – према вама и детету сви чланови Комисије су дужни да се опходе са поштовањем и уважавањем вашег и дететовог достојанства, као и да поштују људска права и права детета гарантована међународним и домаћим законодавством. Не сме се нарушавати право на приватност осим у мери која је неопходна за обављање процене, а поверљиве и личне информације се не смеју одавати и могу да се користе само уколико су неопходне за процену, остваривање неког права или пружање подршке. У поступку процене забрањена је дискриминација детета по било ком основу, односно, према свој деци ће се једнако поступати, без обзира на националну припадност, пол, расу, језик, социјално порекло, веру, сметње у развоју, инвалидитет или неко друго лично својство.

Мишљење родитеља/старатеља, детета и особе од поверења

Ви најбоље познајете своје дете и располагете информацијама о његовом функционисању у свим областима и најширем обиму животних ситуација. Не треба да размишљате о томе како нисте довољно стручни и да ли се ваше мишљење можда разликује од процена и мишљења чланова Комисије и других стручњака. Важно је да се за процес процене припремите тако што ћете размислити, припремити и организовати све информације које треба да дате о вашем детету.

Ви као родитељи/старатељи треба да обезбедите документоване (конкретне) чињенице о детету, кроз описе ситуација, примере којима илуструјете одређена запажања и оцене, оне које су засноване на вашем непосредном искуству живота са дететом. Ви сте драгоцен извор информација о функционисању и понашању детета у различитим ситуацијама јер понашање може да се разликује у зависности од околности и ситуација у којима се дете налази, особа са којима је у контакту, периода дана, као и од тога шта дете ради. Веома је важно да наведете оно што се понављало током развоја вашег детета, одређени обрасци понашања и реакција. Дефинишите и наведите све покушаје да решите тешкоће. То подразумева ваше информације о проблемима с којима сте се суочавали и покушајима да их решите.

Када размишљате о информацијама које треба да допринесу што бољем опису детета и његовог функционисања, пре свега, треба да размишљате о његовим снагама и потенцијалима, шта може да ради, научи. Треба да имате у виду да деца уче на различите начине и да најчешће имају један доминантан стил учења.

Нека деца најбоље уче тако што информације примају визуелно, друга на основу онога што чују, а нека путем додира и кретања. Начини учења повезани су и са другим карактеристикама, могућностима концентрације, организације пажње, посебним талентима, отпором на ометајуће факторе (промена у редоследу активности, већих број деце/особа у просторији, непредвиђени прекиди активности). То је веома важно за процес планирања подршке, помаже у креирању стратегија и прилагођавања, проналажењу алтернативних приступа, модификација подршке која је саставни део индивидуалног плана подршке. Такође, бољем увиду у снаге и потенцијале детета доприноси да се нађе одговор на ситуације када морамо да мењамо индивидуални план подршке уколико се покаже да не доводи до напредовања детета и степену укључености у планираној мери.

Када се припремате за процес процене и описивање свог детета, можете да размишљате о овим смерницама о врсти података које треба да обезбедите.

Опишите:

- **Развој свог детета наводећи најважније фазе и промене** – сигурно сте већ много пута одговарали на питања о развоју вашег детета. Присетите се и, ако треба, забележите податке о томе када је дете почело самостално да седи, да гуче, да се смеје, када је проходило, проговорило.
- **Специфичности у кретању** – да ли се дете отежано или другачије креће, како му у томе помажете.
- **Самосталност у свакодневним навикама** – да ли се дете самостално пресвлачи, умива, купа, да ли се само храни, иде у продавницу, да ли уме само да намести кревет, спакује потребан прибор за школу, да купи себи ужину и сл. Важно је и да испричате како је дете научило ове ствари, шта или ко вам је у томе помогао.
- **Начин на који дете комуницира и споразумева се са околином** – комуникација није само говор. Важно је утврдити и како дете разуме говор других људи, да ли разуме шта од њега тражите и очекујете, како оно само тражи ствари које су му потребне. Можда ваше дете боље комуницира и разуме усмена питања, а можда сте закључили да му је лакше да се изражава писаним путем. Важно је и да наведете, уколико сте приметили, да дете боље разуме шта од њега очекујете када користите неке предмете или сличице – на пример, дете зна да ћете ићи у шетњу тек када види да сте спремили његове ципеле, или да очекује да ћете се возити аутомобилом кад види да сте спремили кључ од кола.

- **Начин на који остварује контакт са вршњацима и одраслима** – да ли ваше дете воли да буде у друштву друге деце, да ли им само прилази и укључује се у игру или разговор или му је за то потребно време или помоћ неке друге особе, да ли је заинтересовано за друге људе и њихове активности. Да ли постоје особе са којима ваше дете лако остварује контакт, и ако их има, можете ли да објасните зашто? Да ли је детету непријатно када је у великој групи и како тада реагује? Да ли воли да се осамљује?
- **Знања и вештине које је дете усвојило** (знања стечена у школи, тзв. *академска* и знања/вештине стечене у свакодневном животу, тзв. *неакадемска* знања) – важно је да наведете све оно што је детету лако, што је брзо савладало, што воли да учи. Који су то предмети који су му омиљени? Да ли му је и поред тога потребна нека помоћ и прилагођавање. За оно што је детету тешко и што не воли да учи, да ли сте можда пронашли начин да му и то приближите и како?
- **Интересовања** – активности, дневни кућни послови, спортско-рекреативне активности, игра и слична дететова интересовања.
- **Коришћење слободног времена** – шта све ваше дете воли да ради, како се и са ким игра, да ли воли музику, или да црта, да ли више воли да му читате приче и бајке или да гледа цртане филмове. Има ли омиљени спорт? Дали можда нешто тренира? Ако имате кућног љубимца, можда га дете храни, изводи у шетњу или се на неки други начин брине о њему?
- **Емоционалне реакције** – како се ваше дете понаша када је тужно, а како када је љуто? За које особе из околине је дете везано, и како показује своју љубав или наклоност. Како реагује када је уморно, узнемирено? На који начин реагујете или ублажавате непредвиђене реакције или узнемиреност?
- **Реакције на препреке у остваривању потреба, жеља, интересовања** – шта се дешава када дете не добије одмах оно што жели. Да ли је у стању да своје потребе одложи, и да ли разуме зашто то некада мора да се догоди. Како решавате овакве ситуације?
- **Начин на који дете прихвата дневни режим активности и како реагује на промене.**
- **Кретање и сналажење у познатом и непознатом простору.**
- **Квалитет укључености у васпитно-образовну установу** и напредовање у стицању знања и вештина – да ли сте задовољни оним што је дете научило у школи или вртићу, да ли је дете укључено и у ваннаставне активности? Да ли воли да иде у школу/вртић или пружа отпор и зашто је то тако по вашем мишљењу?

Будите слободни да у највећој могућој мери заступате права свог детета током процене потреба за додатном подршком и утврђивања индивидуалног плана подршке.

На ваш захтев у поступак процене може да се укључи особа од поверења – особа која добро познаје дете и која својим учешћем може да допринесе квалитетној процени потреба за додатном подршком детету. Ово може да буде било која особа у коју имате поверења, особа која је радила са дететом (васпитач, учитељ, логопед, психолог и сл.), рођак, пријатељ или особа која чува дете. Особа од поверења је неко ко ће вама и детету пружити подршку у поступку процене, али ће и дати своје мишљење о детету, склоностима, навикама, вештинама и слично.

Ваше мишљење, мишљење детета и особе од поверења уписују се у два прописана обрасца.

Не заборавите да је у поступку процене Комисија дужна да на основу утврђене ситуације установи подршку коју дете већ добија и препоручи додатну подршку из области образовања, здравствене или социјалне заштите, укључујући и ону подршку која захтева додатна финансијска средства.

У поступку процене потреба за пружањем додатне подршке, Комисија посебно мора да обезбеди:

- да се опсервација детета обави у за њега/њу безбедном, пријатном и природном окружењу – вршњачкој групи, одељењу, породици;
- да се током поступка процењивања поштује приватност детета и породице;
- да су инструменти за процену и други материјали који се користе у поступку прилагођени, тестови непристрасни и да дају веродостојне податке;
- да су поступак и резултати поступка процене усмерени на превазилажење препрека за развој;
- да су поступак, инструменти за процену и други материјали одабрани и спроведени на језику који дете најбоље разуме (матерњем језику и/или знаковном језику) и коришћењем детету прилагођеног начина комуникације;
- да родитељ/старатељ детета или особа од поверења коју изабере родитељ/старатељ може да буде присутна све време током поступка процењивања;
- да се поступак процене одложи уколико је дете узнемирено или болесно и договори нови термин за спровођење процене.

Мишљење Комисије

Након што су прикупљене све информације и обављен процес процене, сваки члан Комисије даје своје појединачно мишљење о потребној додатној подршци за дете и уписује га у прописани образац. Након тога, консултацијама и разговорима, Комисија доноси усаглашено мишљење, односно индивидуални план подршке. Мишљење о потреби за додатном подршком уноси се, такође, у образац који је прописан Правилником. Ви можете да присуствујете састанку на којем Комисија разговара о својим сазнањима и разматра додатну подршку која ће бити обезбеђена детету.

Комисија доноси интегрисано мишљење о потреби за додатном подршком ради остваривања квалитетног живота детета и породице и њиховог укључивања у живот заједнице и то за све три области – здравствену заштиту, социјалну заштиту и образовање.

Мишљење Комисије садржи: личне податке о детету; податке о члановима Комисије; место обављања процене; методологију процене – коришћене инструменте и технике у поступку процене; опис детета и околности у којима живе дете и породица; идентификоване препреке с којима се дете суочава (социјалне, здравствене, образовне, препреке у средини); индивидуални план подршке детету, заснован на правима и услугама у оквиру система здравствене, социјалне заштите и образовања које дете већ користи или има право да користи, процени потреба за пружањем додатне подршке детету, врти потребне додатне подршке и начину њеног остваривања у циљу превазилажења препрека, укључујући координисану интерресорну сарадњу; временски рок за реализацију додатних мера подршке и место реализације додатне подршке.

Мишљење Комисије садржи и податке о сметњама у развоју детета – за потребе остваривања права на финансијску подршку породици са децом и других права из области социјалне заштите³.

Сваки члан Комисије дужан је да вам образложи своје мишљење на јасан и разумљив начин, а ви будите отворени у тражењу додатних појашњења. Мишљење добијате и у писаној форми.

Уколико се не слажете са мишљењем Комисије и сматрате да су неке подршке неопходне вашем детету, а нису дефинисане индивидуалним планом подршке **имате право да уложите приговор Комисији**. Рок за подношење приговора на мишљење Комисије морате да уложите **најкасније осам (8) дана по доношењу мишљења**.

Комисија ће тада поново размотрити свој став, прегледати документацију, а посебно делове с којима се не слажете и у року од осам дана донети **коначно мишљење**.

³ Члан 13. Правилника о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику.

Индивидуални план подршке

Комисија је дужна да одреди на који начин ће мишљење бити спроведено, као и начине сарадње између различитих ресурса а све у циљу укључивања детета у живот заједнице и обезбеђивања начина за максимални развој детета.

Индивидуални план подршке подразумева одређивање конкретних корака и начина за спровођење додатне подршке: на који начин ће додатна подршка бити остварена у пракси, ко ће бити одговоран за спровођење и у ком року. За дефинисање сваке додатне подршке неопходно је навести шта је то што желимо да постигнемо, шта је промена коју желимо да видимо, односно на који начин ће одређена подршка унапредити дететово функционисање у окружењу и побољшати укључивање у редовне животне токове у заједници. Индивидуални план подршке има ограничен временски рок, а поставља се и рок за преиспитивање плана, односно сагледавање колико смо били успешни, да ли је одређена подршка допринела бољем укључивању и напредовању детета, да ли је потребно нешто променити.

Ово је, такође, писани документ који ћете добити и који вам мора бити појашњен и разумљиво представљен. Индивидуални план подршке је усаглашен скуп мера и активности до којег смо дошли у сарадњи са свим учесницима процене.

У овом документу је наведено која је установа (из система социјалне и здравствене заштите и образовања) одговорна за спровођење плана, односно обезбеђивање услуга и додатне подршке детету и породици. Свака одговорна установа обавештава Комисију о предузетим корацима, као и о току спровођења плана. На тај начин води се евиденција о обезбеђеним подршкама и успешности индивидуалног плана подршке што доприноси квалитетнијем и одговорнијем раду, али и благовременом уочавању евентуалних пропуса, немогућности остваривања одређених услуга, додатних препрека. Тако ће бити омогућена поновна израда или ревизија индивидуалног плана подршке.

Уколико сматрате да додатне подршке које су наведене и обезбеђене овим планом нису успешно остварене или не доприносе дететовом квалитетном укључивању и напредовању, можете поново да покренете поступак процене. Наравно, треба имати у виду да је потребно обезбедити довољно времена и флексибилности за спровођење овог плана и пронаћи различите начине за унапређивање сарадње.

Ви сте важан актер и у процесу спровођења овог плана. Ваша улога је и праћење остваривања плана, реаговање на потенцијалне тешкоће и заступање права вашег детета у оквиру локалне заједнице. Такође, веома је важно да сами или у сарадњи са другим актерима предузимате акције и напоре како би предложени облици подршке били обезбеђени за ваше дете. У случају да неки типови подршке или услуга нису довољно развијени у вашој локалној заједници или не постоји довољно финансијских средстава за обезбеђивање, будите слободни и упорни да сами обезбедите начине обезбеђивања подршке.

Кога можете да контактирате за више информација?

Све ресорне установе важне у овом процесу дужне су да вам обезбеде информације у писаној или усменој форми.

Осим различитих публикација, вести на интернет презентацијама ресорних министарстава и установа, информације можете да тражите и од:

- ✓ локалне самоуправе
- ✓ образовно-васпитних установа (вртићи и школе)
- ✓ центра за социјални рад
- ✓ изабраног лекара надлежног Дома здравља, развојног саветовалишта
- ✓ удружења грађана и организација цивилног друштва
- ✓ Министарства просвете
- ✓ Министарства рада и социјалне политике
- ✓ Министарства здравља

Уколико вам је потребна додатна подршка или помоћ у разумевању процеса процене и израде индивидуалног плана подршке, можете се обратити и бесплатној правној помоћи која је на располагању у готово свакој локалној самоуправи. Такође, многе организације цивилног друштва и удружења обезбеђују бесплатну подршку и саветовање родитељима и старатељима. Искористите све расположиве и доступне сервисе и услуге у локалној заједници како би процес процене текао квалитетно и неометано и како би индивидуални план подршке одговарао потребама вашег детета, али и могућностима и реалним ресурсима у локалној заједници.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

376.1-053.2/6-056.26/.36(497.11)(035)
364.2-053.2/6-056.26/.36(497.11)(035)

ЈАЊИЋ, Биљана, 1976-Основне информације за родитеље деце којој је потребна додатна подршка у области образовања, социјалне и здравствене заштите : улога и функционисање интерресорне Комисије за процену додатне образовне, здравствене и социјалне подршке детету и ученику / Биљана Јањић, Косана Бекер, Наташа Милојевић. - Београд : Министарство просвете Републике Србије, 2010 (Београд : Colorgrafx). - 28 стр. ; 21 cm

На врху насл. стр.: Министарство просвете,
Министарство рада и социјалне политике,
Министарство здравља. - Тираж 10.000. -
Напомене уз текст.

ISBN 978-86-7452-042-0

1. Бекер, Косана, 1972- [аутор] 2.

Милојевић, Наташа, 1967- [аутор]

а) Деца са посебним потребама - образовање
- Инклузивни метод - Србија - Приручници б)

Деца са посебним потребама - Заштита -
Србија - Приручници

COBISS.SR-ID 181226508